

DOŽIVLJAJ I ISKUSTVO RODITELJSTVA IZ PERSPEKTIVE RODITELJA S VIŠE DJECE NA PODRUČJU BRODSKO- POSAVSKE ŽUPANIJE

UDK: 364.65-055.52

Prethodno priopćenje

Sažetak: *U radu je prikazano kvalitativno istraživanje koje je imalo za cilj dobiti uvid u doživljaj i iskustvo roditeljstva iz perspektive roditelja s više djece, na području Brodsko-posavske županije, u općini Okučani. Sudjelovalo je deset ispitanica u dobi od 29 do 48 godina, koje imaju četvero i više djece. Podaci su prikupljeni metodom polustrukturiranog intervjua, a do ispitanika se došlo metodom snježne grude. Podaci su obrađeni postupkom kvalitativne analize. Analizom rezultata, došlo se do uvida u doživljaj i iskustvo roditeljstva roditelja s više djece. Rezultati su pokazali koji su razlozi odluke o većem broju djece, s kojim se poteškoćama susreću i kako se okolina odnosi prema njima. Ispitanici se najviše susreću s materijalnim i financijskim poteškoćama, nezaposlenošću i predrasudama okoline.*

Ključne riječi: obitelj, obitelji s više djece, roditeljstvo, doživljaj roditeljstva.

1. Uvod

Proučavanje i rad s obitelji je kompleksno područje kojim se bave razni stručnjaci. U mnogim slučajevima, obitelji s više djece imaju više problema, bilo da se radi o odgoju djece, međusobnoj komunikaciji, obrazovanju ili o ekonomskoj i materijalnoj situaciji.

Roditelji i djeca iz višečlanih obitelji suočavaju se s predrasudama, teškom financijskom situacijom i nerazumijevanjem okoline koje se manifestiraju kao ismijavanje, odbacivanje, nazivanje pogrdnim imenima i dr. U današnje vrijeme krize, kako u Hrvatskoj tako i u svijetu, svako kućanstvo proživljava krizu, a posebno ono kućanstvo gdje žive veće obitelji u kojima se nalaze brojna djeca. Kako bi neko društvo opstalo, potrebno je rješavati nastale krize i raditi na poticanju nataliteta. Često čitamo u novinama o obiteljima s više djece, kako se teško nose s brojnim obvezama, te kako traže materijalnu ili financijsku pomoć. To nam može biti putokaz prema iskustvima roditeljstva iz perspektive roditelja s više djece. To je samo mali dio potpune slike obitelji s više djece. Značajno je da roditelje s više djece, društvo i mediji vide u negativnom svjetlu (siromašne, nemoćne, teret države itd.). Rijetko se tko zapita: što možemo napraviti kako bi im pomogli da se sami počnu brinuti o sebi, da ih ne omalovažavamo, da ih poštujemo i uvažavamo kao i druge, da vidimo pozitivnu stranu roditeljstva s više djece. Uglavnom ih drugi opisuju onako kako ih vide, a ne kako sami sebe doživljavaju kao roditelja i kao osobu. Zato sam provela istraživanje na području Brodsko-Posavske županije u općini Okučani u kojem mi je cilj bio vidjeti kako roditelji sebe doživljavaju kao roditelja s više djece. Tijekom istraživanja došla sam do bitnih podataka. S obzirom na odnos okoline prema obiteljima s više djece ističu predrasude,

isključivanje iz svijeta rada, psihičko nasilje u školi i diskriminaciju od strane okoline. Ovdje je još značajno istaknuti poteškoće s kojima se susreću (financijske i materijalne, nerazumijevanje, neposlušnost djece i novac za školovanje) te prijedloge koji mogu pomoći poboljšanju njihovog položaja u društvu (zaposlenje, besplatan prijevoz za školsku djecu, podrška države, podrška škole, primjereno stanovanje, druženje s djecom te radijske i televizijske emisije).

1.1. Obitelj

Obitelj možemo definirati kao prirodni socijalni sustav, koji ima strukturu, funkcije, pravila, uloge, načine komuniciranja, načine suočavanja s problemima i njihovim rješavanjem (Štalekar, 2010.). Iz navedenog se vidi kako je obitelj kompleksno područje. Postoje i druge različite definicije obitelji.

Prema strukturi obitelji, obitelj se dijeli na jednoroditeljsku i dvoroditeljsku. Jednoroditeljske obitelji nazivaju se još i samohranim roditeljstvom. Jednoroditeljske obitelji se povezuju s zloporabom droga, delinkventnim ponašanjem, niskim samopoštovanjem, napuštanjem škole, ranim odlaskom od kuće i ranom seksulanom aktivnošću, dok dvoroditeljska obitelj znači da djeca žive s oba roditelja (Wagner-Jakab, 2008.).

Obitelj obavlja dvije osnovne funkcije koje su joj preostale, a to je služenje zaštiti i socijalizaciji djece i emocionalno je uporište odraslih ljudi. Također navodi da se obitelj promijenila i postala osloncem drugačijeg načina života: od djece se očekuje da napuste roditeljski dom, a to stvara veću ponudu radne snage i veću mobilnost stanovništva (Kregar, 1994.). Suvremeni procesi u društvu remete nekadašnju sliku obitelji (Živić, 2003.).

1.2. Roditeljstvo

Pri razmišljanju o pojmu roditeljstva, važno je imati na umu da se radi o procesu sazrijevanja roditelja i djeteta. Različiti teoretičari različito definiraju roditeljstvo. Roditeljstvo je proces koji obuhvaća skup intelektualnih, emocionalnih i materijalnih prilagodbi koje omogućuju odraslima da postanu roditelji (Daly, 2008.). Navedene definicije omogućavaju nam sagledavanje teorijskih aspekata roditeljstva, ali pomažu i kao polaznica za empirijska istraživanja roditeljstva.

1.3. Konstruktivno roditeljstvo

Konstruktivno roditeljstvo usmjereno je na zdrav socio-emocionalni razvoj djeteta i razvoj kognitivno-motivacijske kompetencije, a ti se odgojni ciljevi postižu pažljivom, toplom, poticajnom, reaktivnom i ograničavajućom brigom za dijete (Čudina-Obradović i Obradović, 2003.). Ovakav način roditeljske brige odnosi se na djecu u prve dvije godine života. Pećnik,

(2008., prema Daly, 2008.), navodi kako se znanstvenici i ostali stručnjaci slažu oko postojanja tri glavna čimbenika pozitivnog roditeljstva male djece: zaštita djece, pomaganje djeci kod razumijevanje njihovim emocija radi omogućavanja reguliranja vlastitog ponašanja na način kako bi pokazali svoje unutarnje i vanjske potrebe i zahtjeve, poticanje učenja i istraživanje vlastite okoline, kako bi povećala razumijevanje fizičkog i društvenog svijeta.

Dobro roditeljstvo se prepoznaje po senzibilitetu prema drugima, po podršci i po međusobnoj komunikaciji i zajedničkom rješavanju problema. Ispitanici koji su ulagali u roditeljstvo, uspjeli su razviti senzibilitet kako bi mogli drugoga čuti i uvažiti, biti podrška, podijeliti i nositi roditeljsku odgovornost za odgoj djece i prepoznati vlastite istine i tajne, omogućiti ljudima oko sebe, lakšu komunikaciju o osobnim poteškoćama i ograničenjima (Sunko, 2008.).

1.4. Doživljaj roditeljstva

Doživljaj je usko povezan s odgovornostima roditeljstva zbog toga što uključuje odlučivanje o djeci i ulaganje napora u odgoj. Doživljaj roditeljstva uključuje odlučivanje o djeci, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge, svjesno ili intuitivno postavljanje odgojnih ciljeva, doživljaj vlastite vrijednosti zbog ulaganja napora, emocionalne povezanosti i djetetova uspjeha (Čudina-Obradović i Obradović, 2003.).

Ovdje je važno istaknuti odgojne ciljeve koji mogu biti opći i specifični. Odgojni ciljevi su ciljevi koje roditelji žele postići u razvoju svoje djece među koje ubrajamo opće ciljeve u koje spadaju: preživljavanje i zdravlje djeteta, želja da se dijete postupno ekonomski osamostali i da postigne određena postignuća, moralni i religiozni stavovi te osobna sreća, dok u odgojne ciljeve u užem smislu, ubrajamo: socijalne vještine, pristojno ponašanje, školska uspješnost, šire shvaćene djetetove karakteristike poput znatiželje, motivacije i nezavisnosti (Čudina – Obradović i Obradović, 2003.).

2. Istraživanja o roditeljstvu

Vjerojatno je, da svi supružnici prilikom sklapanja braka, žele imati sretan i uspješan brak. U Hrvatskom istraživanju koje je provedeno 1997. godine (Baloban i Črpić, 1998.), a odnosi se na vrednote za uspješan brak, najviše ispitanika navodi kako je za uspješan brak neophodno: povjerenje, poštivanje, uvažavanje, razumijevanje, međusobna tolerancija supružnika i djece, nemiješanje roditelja u brak i zajednički interesi. Roditeljstvo je povezano s kulturnim shvaćanjima, uvjerenjima i društvenim promjenama, te roditeljska uloga nema jedinstvenu

definiciju, već se mijenja u skladu s promjenama koje se događaju na osobnom području, kvalitete i sposobnosti roditeljstva nisu urođene već se stječu, unapređuju i oblikuju procesima učenja (Sunko, 2008.). Početkom 21. stoljeća ljudi i dalje smatraju da su djeca potrebna kako bi ostvarili svoj životni smisao i da supružnici trebaju biti ravnopravni u održavanju kućanstva, te oko 71% građana smatra kako čovjek treba djecu za ostvarenje životnog smisla, a oko 94,7% građana slaže se s tvrdnjom da muž i žena trebaju pridonositi održavanju kućanstva (Matulić, 2002.). Moglo bi se reći da djeca predstavljaju bogatstvo obitelji. U istraživanju o bračnim vrednotama, istaknuta je važnost djece u braku, gdje djeca zauzimaju 4 mjesto, 91,1% ispitanika smatra važnim imati djecu u braku (Baloban i Črpić, 1999.). Djeca znaju biti i zahtjevna, pogotovo kad uđu u adolescenciju, te kao takvi imaju drugačije potrebe od mlade djece, što nam potvrđuje studija provedena na preko 1 000 švedskih adolescenata i njihovih roditelja, koja je otkrila da su roditeljska toplina i adolescentska otvorenost komunikaciji, dva glavna prediktora demokratske klime u obitelji (Daly, 2008.).

Sigurno postoje više i manje zadovoljni bračni partneri. Prema istraživanju koje je provedeno u Zagrebačkoj županiji na uzorku od 505 bračnih parova, dobiveni podaci pokazuju da su najzadovoljniji bračni partneri koji imaju 2 ili više djece (Čudina–Obradović i Obradović, 2002.). Istraživanje o razlikama u percepciji karakteristika obiteljskog funkcioniranja mladih i njihovih roditelja, u kojem je sudjelovalo 896 ispitanika (mladi i njihovi roditelji), govori kako roditelji svoje obitelji procjenjuju zdravijima i pozitivnijima za razvoj nego njihova djeca što dovodi do razmišljanja o potrebi osvješćivanja roditelja te razvoj programa namijenjenih roditeljima kako bi počeli razvijati vještine koje utječu na stvaranje boljih, pozitivnih odnosa s djetetom, kao što je učinkovita komunikacija, rješavanje problema, dogovaranje i vođenje obitelji (Ferić–Šlehan, 2008.). U dobrom braku nailazimo na predanost, ljubav, odanost, međuovisnost, uzajamnost i brižnost, dok u lošem braku nailazimo na poremećaj strukture obitelji, poremećaj granica, uloga i vodstva, neprirodne saveze, neuspjehe u postavljanju i rješavanju problema, poteškoće u komunikaciji i izražavanju emocija (Štalekar, 2010.). Reklo bi se da su za uspješan brak bitni materijalni uvjeti života što potvrđuju sljedeći podaci. Materijalni uvjeti i riješeno stambeno pitanje, u hrvatskom istraživanju nalaze se na 8. i 10. mjestu dok se u europskom istraživanju nalaze na 7. i 9. mjestu (Baloban i Črpić, 1999.).

Jedan od važnih čimbenika roditeljstva jest školski uspjeh djeteta što nam potvrđuje sljedeća rečenica. Za djetetov školski uspjeh bitni su međusobna ljubav, osjećaj za zajedničke ciljeve i odsutnost zlostavljanja (Čudina – Obradović i Obradović, 1995.).

Prema istraživanju u kojem se ispitivalo roditeljsko prihvaćanje/odbacivanje, u kojem je sudjelovalo 564 ispitanika koji su bili studenti završnih godina studija na 12 fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ekonomski stres smanjuje kvalitetu roditeljstva, roditeljsku tjelesnu i emocionalnu dostupnost, sudjelovanje u djetetovim problemima, roditeljske reakcije kasne i cijeli je odgojni postupak nedosljedan u nadzoru i potpori djetetu (Blažeka-Kokorić, Berc i Laklija, 2010.). Nadalje se ističe kako se roditeljsko odbacivanje povećava u obiteljima s troje i više djece (Blažeka-Kokorić, Berc i Laklija, 2010.). Podaci dobiveni prethodnim istraživanjem navode kako prisutnost većeg broja djece ne dovodi no niske kvalitete roditeljstva, nego da je veći broj djece povezan s nižim materijalnim statusom obitelji i intenzivnijim roditeljskim stresom.

Bitno mjesto u braku zauzimaju i mediji koji posredno utječu na obitelj i komunikaciju u obitelji što nam potvrđuju sljedeća istraživanja. Istraživanja naglašavaju kako mediji guše komunikaciju u obitelji i nameću dnevni red, razdvajaju članove obitelji zbog različitih interesa, nameću teme razgovora (Mataušić, 2005.).

3. Istraživanja o obiteljima s više djece

Broj obitelji u Hrvatskoj povećao se od 1. 203.2440 u 1971. godini na 1. 307.423 u 1981. godini, te na 1. 367.106 u 1991 godini, a prema popisu stanovništva 2001. godine, broj obitelji se smanjio na 1. 252.025 (Puljiz i Zrinščak, 2002.). Broj sklopljenih brakova u 2002. godini iznosi 5,1%, u 2003. godini 5,0%, u 2004 iznosi 5,1%, u 2005. godini 5,0%, u 2006. godini 5,0%, u 2007 godini 5,2%, u 2008. godini 5,3%, u 2009. godini 5,1% dok je postotak u 2010. godini manji te iznosi 4,8% (Statistički ljetopis Republike Hrvatske, 2011.). Hrvatska obitelj pritisnuta je teškom ekonomskom situacijom, siromaštvom, nesigurnošću, što posebno utječe na mlade, koji nemaju mogućnost odvojiti se od obitelji zbog neimanja radnog mjesta (Tomašević i Jurun, 2005.). Prethodni autori navode kako stanovništvo na području RH, vrednotu obitelji stavljaju na prvo mjesto, tako da 98,8% građana smatra da obitelj predstavlja opće dobro. S obzirom na obiteljsku strukturu u Hrvatskoj, povećava se broj obitelji bez djece i jednoroditeljskih obitelji, tako da je udio jednoroditeljskih obitelji iznosi 1971. godine 11,5%, 1991. godine 12,4%, a 2001. godine 15,0%, također, u istom razdoblju broj brakova bez djece iznosio je 24,8% u 1971. godini, 27,1% u 1991. godini i 27% u 2001. godini (Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2003.).

Prema dokumentu Nacionalne obiteljske politike (2003.), u periodu od 1950. godine do 1954. godine, prosječno godišnje sklapanje braka iznosilo je 38. 094 braka, a u periodu od 1995.-

1997. godine, sklopljeno je 24. 499 brakova, dok je 1999. godine sklopljeno 23. 778 brakova, a 2000. godine sklopljeno je 22. 017 brakova. Dalje se navodi kako je prosječna dob prilikom sklapanja braka, 1980. godine iznosila 22,1 godinu, 1990. godine 23,1, a 2000. godine 25,3 godine.

Nacionalna obiteljska politika (2003.) navodi da je udio razvedenih u ukupnom broju sklopljenih brakova, u periodu od 1985.-1989. godine iznosio 18,3%, od 1990-1994. godine 19,6%, od 1995. 1999. godine 16,0%, u 2000. godini broj razvedenih brakova iznosio je 20,4%, a u 2001. godini razvedenih brakova bilo je 24,5%.

S obzirom na broj rođene djece, Nacionalna obiteljska strategija navodi podatke da je 1980.godine u Hrvatskoj rođeno 5,1% djece, 1985. godine 5,9%, 1990. godine 7,0%, 1995. godine 7,5%, a 2000. godine 9,0% djece izvan braka. Iz svega navedenoga možemo uočiti da se obiteljska struktura Hrvatske teško mijenja i da zadržava tradicionalna obilježja. Uočava se transformacija obiteljske strukture. Obitelj se mijenja te se približava europskoj strukturi obitelji. U Hrvatskoj još uvijek postoje obitelji s više djece, ali su to izuzetci, a velike obitelji su se raspodijelile na obiteljsku jezgru u kojoj žive otac, majka i njihova djeca (Mataušić, 2005.). Akademska i znanstvena javnost u Hrvatskoj, do sada posvećivala je veliku, ali nedovoljnu pažnju problematici obitelji. Obitelj kao institucija gubi tradicionalni središnji društveni i socioekonomski položaj (Živić, 2002.). Živjeti u obitelji više nije atraktivno te brak i obitelj postaju nepoželjni društveni institucijski oblici. Obitelji se sve više zatvaraju u sebe, njihova se funkcija sve više individualizira i privatizira, a stjecanje potomstva, nije prioritetan cilj braka i obitelji (Baloban i Črpić, 2000.). Postoji i suprotno stajalište gdje se na rađanje većeg broja djece gleda kao socijalnu vrednotu. Socijalna vrijednost pridaje se rađanju većeg broja djece, iako se na rađanje više od troje djece gleda kao ugrožavanje dobrobiti obitelji (Čudina-Obradović i Obradović, 1999.). U istraživanju koje je provedeno u Hrvatskoj 1997. godine, ispitanici su naveli da imaju manji broj djece nego što smatraju poželjnim, tako da 36,8% ispitanika želi troje djece, 11,7% četvero i 4,2% želi imati petero i više djece (Baloban i Črpić, 1999.). Također se u istraživanju navodi da bi u prosjeku hrvatski građani željeli imati 2,7% djece, što je više od europskog prosjeka koji iznosi 2,4%. Više od četvero djece željele bi imati osobe rođene 30-tih godina, dok bi troje i dvoje djece htjeli imati oni koji su rođeni 40-tih, 50-tih, 60-tih i 70-tih godina (Baloban i Črpić, 1999.).

Između 1991. i 2001. godine broj obitelji bez djece smanjen je za 8,7%, s jednim djetetom za 7,8%, s dvoje djece za 14,2%, dok su porast broja imale obitelji s troje i više djece, i to za 13,8% (Živić, 2003.). U 2006. godini bilo je 1443 tisuće obitelji u kojima je rođeno četvero djece, 497 u kojima je bilo petero djece i 233 obitelji u kojima je bilo šestoro djece, dok se u

2007. godini taj broj povećao tako da je obitelji s četvero djece bilo 1566, sa petero djece 507, a sa šestoro 200 obitelji (Statistički ljetopis RH, 2011.). Statistički ljetopis iz 2011. godine također donosi i podatke za 2010. godinu gdje je vidljivo kako se obitelji s više djece smanjuju, tako četvero djece ima 1478 obitelji, petero djece ima 507 obitelji a 215 obitelji ima šestoro djece dok u 2011. godini 4 djece ima 1 407 obitelji, petero 476 obitelji, šestoro 219 obitelji. Živić (2003.) navodi razloge povećanju broja djece u tom razdoblju. Porast obitelji s troje i više djece tumačimo kratkotrajnim pozitivnim učincima državne populacijske politike koju je usvojio Sabor 1995.godine, a koje su različitim mjerama i olakšicama stimulirale rađanje više djece. Tu je značajno i useljavanje obitelji s većim brojem djece tijekom rata i u poratnom razdoblju.

Dobrotić (2007.) navodi kako se obitelj mijenja po veličini, spolnoj, starosnoj i generacijskoj strukturi, dolazi do promjena obiteljskih uloga i raspodjela obiteljskih obveza. Također navodi da prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2007. godine, dolazi do povećanja broja kućanstava u periodu od 1953.-2001. godine, gdje su se kućanstva povećala za oko 47%. Dalje ističe da se samačka i dvočlana kućanstva povećavaju, a najbrži pad bilježe kućanstva s pet i više članova (Dobrotić i sur., 2007.). Udio ispitanika koji žive u kućanstvima s djecom do 16 godina, a uključeni su u skrb i odgoj djece, jednak je udjelu istih ispitanika u europskim zemljama te iznosi oko 83%, gdje jedino postoje odstupanja u nekim županijama kao što je Požeško-slavonska, gdje su ispitanici češće uključeni u brigu i odgoj djece za razliku od ispitanika Virovitičko-podravske županije, što iznosi 96% naspram 64% (Dobrotić i sur., 2007.).

Tablica 3.1.

Struktura kućanstva

	samačko kućanstvo	Par	jednoroditeljsko kućanstvo	par sa 1-2 djece<16	par sa 3+ djece<16	par sa svom djecom>16	prošireno kućanstvo
EU 10	15	19	11	20	4	22	10
EU 15	26	32	7	15	2	16	2
EU 25	25	30	8	16	2	17	3
HR	13	15	4	9	5	13	20

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2007.

Prema podacima EQLS, udio osoba u Hrvatskoj koje žive u samačkim kućanstvima, je nizak, kada radimo usporedbe sa starim članicama EU, ali blizu udjelu samačkih kućanstava novih zemalja članica EU. Prema ovim podacima Hrvatska ima mali broj jednoroditeljskih kućanstava i kućanstava koje čini par s djecom, dok je najviše proširenih kućanstava.

U istraživanju provedenom 1999. godine pod nazivom Europsko istraživanje vrednota, na uzorku od 1.003 građana, dobiveni su sljedeći podaci; željeni broj djece kreće se oko dvoje (41,6), oko troje (36,8), i oko četvero djece (11,6%), a prosjeku od troje djece priklanja se 78,4% ispitanika (Matulić, 2002.). S obzirom na regije i sociodemografska obilježja, petero i više djece žele imati u Dalmaciji, Splitu, Lici, Zagori i Bukovici, te oni koji su u politici desne orijentacije, koji su stariji, manje obrazovani, rođeni na selu i s nižim prihodima (Baloban in Črpić, 1999.). Obitelji s više djece imaju oni koji su nižeg stupnja obrazovanja. Obitelji s petero i više djece imaju niže obrazovanje, prihodi su im niski za pružanje kvalitetne njege djece i njihove ekonomske samostalnosti (Crnković-Pozaić, 1999.). Roditelji nižeg socioekonomskog statusa, nižeg obrazovanja, roditelji s većim brojem djece, kao i oni koji žive u ruralnim područjima, procjenjuju mjesta u kojima žive neprikladnim za djecu rane dobi i njihove roditelje za podizanje obitelji (Pećnik, 2013.). Oko 1% i 2% roditelja navodi kako bi im se trebalo omogućiti zaposlenje, veće plaće te rješavanje stambenog pitanja (Pećnik, 2013.). Negdje oko 9% roditelja navode potrebu za bližim i jeftinijim rekreativnim aktivnostima, kreativnim radionicama, obrazovnim sadržajima za djecu, dostupnijim igraonicama te uređenim prakovima i igralištima (Pećnik, 2013.).

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, obitelji bez djece bilo je 27,0%, s jednim djetetom 33,6%, s dva djeteta 29,7%, te obitelji s troje i više djece 9,7% svih hrvatskih obitelji. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine broj obitelji s jednim djetetom iznosi 19 484, drugo 14 240, treće, 4 895, četvrto 1 407, peto 476, šesto 219, sedmo 129, osmo 54, deveto 42 i deset i više 32 (Statistički ljetopis RH, 2011.). Iz navedenih rezultata vidimo kako se većina roditelja priklanja manjem broju djece. Kao što podaci pokazuju, najviše roditelja želi imati jedno dijete dok se zainteresiranost za veći broj djece smanjuje. Mogli bismo reći da je mali postotak roditelja koji žele imati četvero i više djece.

3.1. Općina Okučani i Brodsko-posavska županija

Budući se istraživanje vezuje za područje konkretne lokalne zajednice, u ovom dijelu rada dati će se njezin kratak opis. Općina Okučani prostire se na površini od 159, 31 km² ili 7,85% površine Brodsko-Posavske županije te je površinski najveća lokalna samoupravna jedinica u županiji. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u Okučanima je 3. 433 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2011.). Općina gospodarski razvoj temelji na poljoprivredi, stočarstvu, obrtništvu i uslužnim djelatnostima. U općini Okučani postoji 17 naselja. U oslobođene Okučane 1995.godine došli su prognanici iz oko 135 župa iz Bosne i Hercegovine i Vojvodine (Oršulić, 2008.).

Prema dobnim skupinama i spolu u Brodsko posavskoj županiji ima ukupno 83, 831 muškarac i 87, 732 žene, od kojih prevladava dobna skupina od 25-29 godina muški, i to 6, 25%, te žene u dobi od 20-24 godine, što iznosi 5, 77%. Kućanstava je ukupno 176, 765. Prema podacima iz Statističkog ljetopisa iz 2010. godine u Brodsko-posavsku županiju iz drugih županija doseljeno je 632 osobe, a iz inozemstva 185 osoba, a odseljeni u drugu županiju bilo je 1 184 osobe, dok je u inozemstvo odselilo 333 osobe. Broj rođeni na području Brodsko-posavske županije je 1 560 djece od kojih 816 muških i 735 ženskih, dok je umrlo 953 muškaraca i 1 086 žena. Ukupno zaposleni u Brodsko-posavskoj županiji prema podacima iz 2010. godine, bilo je 35, 762 osobe, od kojih je 20, 993 muškarca i 14, 769 žena. Ukupno je 183 razvedena braka, od kojih se dob razvoda braka kreće od 30-39 godina. Na području Okučana ima samo jedan razvedeni brak, dok nema ni jednog razvedenog braka u kojem postoji više djece (Statistički ljetopis Republike Hrvatske, 2011.).

4. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je dobiti uvid u doživljaj i iskustvo roditeljstva iz perspektive roditelja s više djece na području Općine Okučani. S obzirom da su istraživanja o obiteljima s više djece rijetka, zanimalo nas je kako sami roditelji s više djece opisuju svoj doživljaj i iskustvo roditeljstva.

4.1. Sukladno cilju istraživanja postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kako roditelji s više djece doživljavaju roditeljstvo?
2. Koji su razlozi za odluku o većem broju djece?
3. Kako roditelji s više djece doživljavaju odnos okoline?
4. S kojim se poteškoćama obitelji s više djece susreću?

5. Metodologija

5.1. Način provedbe istraživanja

Korištena metoda u postupku prikupljanja podataka bila je polustrukturirani intervju. Intervju se sastojao od pitanja koja su se odnosila na neka opća obilježja, kao što je dob, spol, bračni status, radni status i od pitanja koja su se temeljila na subjektivnom definiranju doživljaja roditeljstva, razlozima za odluku o većem broju djece, odnosima okoline prema obiteljima s više djece, poteškoćama s kojima se obitelji susreću te prijedlozi za poboljšanje položaja u društvu. Intervju se sastojao od 13 otvorenih pitanja. Intervjue je vodila studentica 5 godine Diplomskog studija Socijalnog rada u svrhu izrade diplomskog rada. Studentica je sama

stupila u kontakt s osobama koje poznaju obitelji s više djece te je preko njih došla do samih ispitanika s kojima je dogovoren datum, vrijeme i mjesto održavanja intervjua. Intervjuirano je 10 majki iz obitelji s 4 i više djece. Prije same provedbe istraživanja, ispitanicima je objašnjen cilj istraživanja, tražen je dobrovoljan pristanak za sudjelovanje u istraživanju te je sudionicima zajamčena anonimnost i povjerljivost iznesenih podataka. Prosječno trajanje intervjua bilo je 42,5 minuta. Pitanja su bila otvorenog tipa, npr. „Kako to da ste se odlučili za veći broj djece?“. Većina intervjua bila je snimana mobitelom po dobivenom pristanku za snimanje ili ručnim bilježenjem podataka. Sudionicima je rečeno da nitko neće moći otkriti njihov identitet te da nigdje neće biti prisutni osobni podaci kao što je ime, prezime i adresa. Nakon provedenog istraživanja i obrade podataka, sudionicima je rečeno da će biti upoznati s rezultatima istraživanja.

5.2. Sudionici istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 10 majki iz obitelji s 4 i više djece s područja općine Okučani. Radi se o uzorku snježne grude koja nas je putem poznanika dovela do ispitanika. Do ispitanica se dolazilo tako što je ona ispitanica koja je bila zadnja intervjuirana uputila na sljedeću ispitanicu, kojoj je trebalo objasniti svrhu istraživanja i pitati za pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Dob majki, sudionica istraživanja, kreće se u rasponu od 29 do 48 godina. Prosječna dob ispitanica je 41,2 godine. U istraživanju su sudjelovale samo majke. Osam ispitanica je u braku dok su dvije samohrane majke. Jedna je razvedena a druga je udovica. Osam ispitanica koje su sudjelovale u istraživanju, imaju 4 djece dok dvije ispitanice imaju 5 djece. Sve ispitanice ukupno imaju 42 djece od kojih je 23 ženskih i 19 muški. Dob djece kreće se od 1 mjeseca do 29 godina. Od svih ispitanica samo je jedna u radnom odnosu. Šest ispitanica je završilo 8 razreda osnovne škole, četiri ispitanice su završile srednju trogodišnju školu dok ni jedna ispitanica nije završila fakultet.

5.3. Obrada podataka

Kako bi organizirali prikupljene podatke, korišten je postupak otvorenog kodiranja. Otvoreno kodiranje sadrži tri različita postupka: pripisivanje pojmova empirijskoj građi, pridruživanje srodnih pojmova u kategorije i analiza značenja pojmova i kategorija (Mesec, 1998.).

6. Rezultati i rasprava

Kvalitativnom analizom provedenih intervjua, dobiveni su podaci koji daju uvid u doživljaj i iskustva roditeljstva iz perspektive roditelja s više djece.

6.1. Doživljaj roditeljstva

Kako bi dobili uvid u osobni doživljaj roditeljstva od strane roditelja s više djece, sudionicima je postavljeno pitanje: „Kako roditelji doživljavaju roditeljstvo?“ Analizom odgovora sudionika dobiveno je devet sljedećih kategorija.

Tablica 1.

Izjave sudionika o doživljaju roditeljstva

Izjave sudionika o doživljaju roditeljstva	II RAZINA	III RAZINA
Najbitnije je obaviti razgovor s djecom (1)... Važan je razgovor među članovima obitelji (2)...	- razgovor s djecom - razgovor s članovima obitelji	-interakcija
Moji su roditelji znali lijepo razgovarati s nama (3)... Svaki dan razgovaram s djecom (4)... Razgovaramo o problemima (5)... Posebno mi je kada dođu djeca, kad sjedim s njima i razgovaram (10)... Rješavamo probleme ako možemo (5)...	- razgovor s roditeljima - svakodnevno razgovaranje - razgovor o problemima -rješavanje problema	-rješavanje problema
Saslušati dijete ako ima neke probleme (7)... Zajedno smo u problemima, zajedno rješavamo probleme (10)...	-saslušati dijete -zajedničko rješavanje problema -odgoj djece	-odgoj djece
Djecu se treba odgajati (1)... Odgajati djecu s ljubavlju, pozitivno, s kršćanstvom (2)... Dužna sam odgajati svoju djecu (3)... Odgajati djecu (4)... Odgajam ih (6)... Odgoj i školovanje (8)... Školovanje i odgoj (9)...	-dužnost odgoja	
Najgore je s školom, treba ih poticati na učenje (4)... Da ih doškolujem (6)... Školovanje (8)... Školovanje (9)...	-poticanje na učenje	-obrazovanje
Odgovoran sam roditelj (1)... Puno puta preuzmem odgovornost na sebe (3)... Biti odgovoran roditelj (4)... Velika odgovornost, odgovoran sam roditelj (5)... To znači odgovornost (8)... Odgovoran za djecu (9)...	-preuzimanje odgovornosti -odgovoran roditelj -velika odgovornost	-odgovornost
Prihvaćam njihove savjete (1)... Da sam tu kad im je najteže (2)... Imam razumijevanja za svoju djecu (3)...	-prihvaćanje savjeta -podrška u teškim trenucima	

Pričati s djecom na lijep način (4)... Ispunjavam im želje koliko sam u mogućnosti (5)... Trudim se dati im sve što im treba (6)... Saslušati dijete ako ima neke probleme (7)... Postavim se u ulogu roditelja i adolescenta da bi shvatila što zahtijevaju (9)... Imam razumijevanja za svoju djecu kao što su moji roditelji (3)... Mislim da nastojim iz svog djetinjstva iskoristiti dobre primjere (8)... Ono što smo naslijedili od svojih roditelja želimo prenijeti i na svoju djecu (9)... Volim s djecom razgovarati, valjda sam to od mame naslijedila (10)... Da budu poštteni ljudi (1)... Da idu na pravi put (6)... Izvesti na pravi put (8)... Voditi ih u pravom smjeru (9)...	-razgovor na lijep način -ispunjavanje želja - saslušati dijete -igranje uloga -razumijevanje za djecu - dobri primjeri -poštteni ljudi -izvesti na pravi put	-senzibilnost -prenošenje dobrih vrлина -vrijednosti
--	--	--

6.1.1. Interakcija

U zadnjih deset godina istraživači obitelji, promatraju ju kao dinamičan sustav odnosa u interakciji (Wagner – Jakab, 2008.). Prema istraživanju 508 nizozemskih obitelji koje imaju dijete adolescentskog uzrasta, utvrđeno je da majke provode više vremena u interakcijama s djecom nego očevi (Deković i Raboteg-Šarić, 1997.). Nužno je što više uključiti roditelje u brigu za dječji razvoj, razvijati kvalitetnu komunikaciju unutar obitelji, te stvoriti toplo i ugodno obiteljsko ozračje koje će biti polazna osnova za uspješnu socijalizaciju i daljnji cjelovit djetetov razvoj (Valjan-Vukić, 2009.). Istraživanje provedeno na oko 1 000 švedskih adolescenata i njihovih roditelja, otkrila je da su roditeljska toplina i adolescentska otvorenost komunikaciji, dva glavna pokazatelja demokratske klime u obitelji (Daly, 2008.). Razvijanje kvalitetne komunikacije između djece i roditelja unutar obitelji, bitna je odrednica pravog značenja roditeljstva koje uključuje međusobno rješavanje problema i međusobnu podršku, što potvrđuju tvrdnje sudionika istraživanja. „Najbitnije je obaviti razgovor s djecom (1)“. „Važan je razgovor među članovima obitelji (2)“. „Svaki dan razgovaram s djecom (4)“. „Razgovaramo o problemima (5)“. „Posebno mi je kada dođu djeca, kad sjedim s njima i razgovaram (10)“. S obzirom na razmjenu emocija među članovima obitelji, komunikacija je svedena na minimum. Komunikacija s djecom, od učitelja i roditelja, posebno u kontekstu razmjene emocija, svedena je na minimum (Valjan-Vukić, 2009.). Otvorena komunikacija podrazumijeva obostrano samoostvarenje kao i aktivno slušanje sugovornika (Pernar, 2010.).

6.1.2. Rješavanje problema

Prema istraživanju u kojem je sudjelovalo 896 mladih i njihovih roditelja, govori kako roditelji procjenjuju obitelj pozitivnijom za razvoj nego njihova djeca, što dovodi do

razmišljanja o potrebi osvješćivanja roditelja te razvoju programa namijenjenih roditeljima kako razviti vještine boljeg odnosa s djecom, učinkovitijom komunikacijom, rješavanje problema, dogovaranja i vođenja obitelji (Ferić-Šlehan, 2008.). Često nije jasno, kako na najbolji način riješiti problem s kojim se suočavaju roditelji i djeca zbog toga što nije lako naći korijen problema (Daly, 2008.). S ovom tvrdnjom slažu se i sudionici istraživanja (*„Rješavamo probleme ako možemo ... (5) „*. John Bowlby (1984) govori o važnosti sigurne baze, koju trebaju pružiti roditelji iz koje bi dijete moglo izaći u svijet i ponovno se vratiti sigurno da tu ima psihološku i emocionalnu podršku i zaštitu (Daly, 2008.). Sudionici istraživanja ističu zajedničko rješavanje problema (*„Zajedno smo u problemima, zajedno rješavamo probleme“ ... (10)*). Otvorena komunikacija podrazumijeva obostrano samoostvarenje kao i aktivno slušanje sugovornika (Pernar, 2010.). Kvalitetan odnos u obitelji temelji se na interakciji otac-dijete i majka-dijete (Valjan-Vukić, 2009.). Prema istoj autorici, tijekom socijalizacije djeteta javljaju se problemi, koji mogu biti; sramežljivost, usamljenost i agresivnost s kojima se roditelji trebaju znati nositi.

6.1.3. Odgoj djece

Odgoj počinje u obitelji- u njoj se rađa novi život i počinje proces ljudskog razvitka i oblikovanja. Odgoj djece uključuje puno stresa, odgovornosti, vještina, dugotrajno obvezivanje i predanost (Pernar, 2010.). Odgoj djece teška je i zahtjevna zadaća roditelja koja je bliska pedagoškim parametrima, a u pravnoj znanosti javlja se kao nadgradnja osnovne brige za zdravlje i život djeteta (Hrabar, 1994.). *Djecu se treba odgajati (1) ... Odgajati djecu (4) ... Odgajam ih (6) ...* Djeca imaju pravo na individualiziran odgoj, prilagođen potrebama i kapacitetima njihove osobnosti (Hrabar, 1994.). Roditelji su dužni odgajati svoju djecu. *Dužna sam odgajati svoju djecu (3) ...* Pravo na odgoj znači da dijete odgajaju njegovi roditelji, upućuju ga u tajne života i međuljudskih odnosa, poučavaju ga razumijevanju i poštovanju okoline i miroljubivom odnosu prema drugima (Hrabar, 1994.). Potrebno je djecu odgajati s ljubavlju i poučavati ga o međuljudskim odnosima. Tijekom odgoja djeci treba približiti Boga kao glavnog pokretača njihovog života (Plasaj, 1991.). *Odgajati djecu s ljubavlju, pozitivno, s kršćanstvom (2) ...* Odgoj je usko povezan s školovanjem djeteta (*„Odgoj i školovanje“ (8); „Školovanje i odgoj“ (9)*). Istraživanja potvrđuju, međusobnu povezanost djetetova postignuća, odnosa između roditelja i nastavnika i roditeljskog stava prema školi (Maričić, Šakić i Franc, 2009.). Neki autori (Gilligan, 2000; Guđbrandsson, 2006; Seden, 2006., prema Daly, 2008.) kažu kako je glavni zadatak roditelja da ispunjavaju svoju osnovnu

ulogu u odgoju djece, te da je roditeljima potrebno dati moć kako bi mogli djetetu pružiti odgovarajuću skrb.

6.1.4. Obrazovanje

Za djetetov školski uspjeh bitni su međusobna ljubav, osjećaj za zajedničke ciljeve i odsutnost zlostavljanja (Čudina-Obradović i Obradović, 1995.). Sudionici istraživanja su istaknuli da, biti dobar roditelj, znači školovati svoju djecu („*Da ih doškolujem (6)*“; „*Školovanje (8)*“; „*Školovanje (9)*“). Obrazovanje je aspekt socijalizacije koji uključuje stjecanje znanja i vještina, bilo to namjerno ili nenamjerno, obrazovanje utječe na stvaranje uvjerenja i moralnih vrijednosti (Ilišin, Mendeš i Potočnik, 2003.). Kako bi djeca stekla određena znanja i vještine, potreban je poticaj od strane roditelja („*najgore je s školom, treba ih poticati na učenje (4)*“). Kod djece adolescentske dobi važan je nadzor, komunikacija i uključenost u školsko učenje (Čudina-Obradović i Obradović, 2002.).

6.1.5. Odgovornost

Odgovorno roditeljstvo znači sposobnost, realno rasuđivanje supružnika o rađanju djece (Matulić, 2002.). Roditeljska odgovornost znači, odlučivanje o rađanju, skrbi za podizanje, zbrinjavanje, uzdržavanje, roditeljska nježnost i ljubav, pravilno odgajanje, suradnja s školom, svim drugim odgojnim ustanovama i usmjeravanjem djece na pravi put (Vukasović, 2009.). Ispitanici za sebe kažu da su odgovorni roditelji („*Odgovorani sam roditelj (1)*“; „*Biti odgovoran roditelj (4)*“; „*To znači odgovornost (8)*“). Pod odgovornim roditeljstvom Papa Pio XIII podrazumijeva uključenost bračnih drugova u priznanje vlastite dužnosti prema Bogu, prema samima sebi, prema obitelji i ljudskom društvu, u ispravnom poretku vrednota (De Micheli Vitturi, 2008.). Briga za djecu spada u najviši stupanj odgovornosti roditelja (Matulić, 2002.). Neki ispitanici smatraju da biti roditelj znači imati veliku odgovornost („*Velika odgovornost, odgovoran sam roditelj (5)*“; „*Odgovorani za djecu (9)*“). Sudionici navode kako često preuzimaju odgovornost na sebe jer smatraju da je to njihova obveza („*Puno puta preuzmem odgovornost na sebe (3)*“). U pozadini se nalazi svijest o odgovornosti roditelja prema svojim obvezama (Matulić, 2002.).

6.1.6. Senzibilnost

Senzibilnost je mjera roditeljske sposobnosti određivanja i tumačenja djetetovih signala i namjera te pravi način brzog odgovora na njih (Daly, 2008.). Ispitanici koji su ulagali u roditeljstvo, uspjeli su razviti senzibilitet, kako bi mogli drugoga čuti i uvažiti (Sunko, 2008.).

Za ispitanice senzibilnost znači prihvaćanje savjeta djece, biti blizu kad im je teško, razgovarati s djecom na lijep način („*Prihvaćam njihove savjete. (1)*“; *Da sam tu kad im je najteže. (2)*“; „*Pričati s djecom na lijep način. (4)*“). Ispitanici koji su ulagali u roditeljstvo, uspjeli su razviti senzibilitet kako bi mogli drugoga čuti i uvažiti (Sunko, 2008.). „*Saslušati dijete ako ima neke probleme (7)*“ . Neki roditelji imaju toliko razumijevanja za djecu da se trude dati im sve što trebaju kako bi im ispunili želje („*Imam razumijevanja za svoju djecu (3)*“; „*Ispunjavam im želje koliko sam u mogućnosti (5)*“; „*Trudim se dati im sve što im treba (6)*“). Poneka sudionica je doživjela razumijevanje od strane svojih roditelja pa zbog toga ima razumijevanja za djecu („*Imam razumijevanja za svoju djecu kao što su moji roditelji (3)*“, dok neki roditelji za bolje razumijevanje adolescenata koriste tehniku igranja uloga („*Postavim se u ulogu roditelja i adolescenta da bi shvatila što zahtijevaju (9)*“). Kada se roditelj trudi slušati dijete i razumjeti ono što ono ima reći, razvija se uzajamno poštovanje te tako djeca dobivaju vještine tumačenja socijalnih informacija kroz roditeljske interakcije (Daly, 2008.). Međusobni odnos roditelja i njihov odnos prema djeci, najjači su modeli za identificiranje s načinima pokazivanja ljubavi i respektiranja za djecu (Pernar, 2010.).

6.1.7. Prenošnje dobrih vrlina

Istraživanja potvrđuju da je uspostavljanje sigurne emocionalne veze s roditeljima u djetinjstvu osnova za pojedinčevu buduću bračnu kvalitetu (Obradović i Čudina – Obradović, 2002.). Sudionici žele prenijeti na djecu ono što su naslijedili od svojih roditelja („*Ono što smo naslijedili od svojih roditelja želimo prenijeti i na svoju djecu (9)*“). Jedna sudionica kaže kako voli razgovarati s djecom, što je isto činila i njena majka („*Volim s djecom razgovarati, valjda sam to od mame naslijedila (10)*“), neki su iz djetinjstva usvojili pozitivne primjere („*Mislim da nastojim iz svog djetinjstva iskoristiti dobre primjere (8)*“).

6.1.8. Vrijednosti

Vrednota određuje ono što je dobro i poželjno, dok je vrijednosni sustav pojedinca preduvjet stvaranja mišljenja, procjena i predrasuda (Janković, Berc i Blažeka, 2004.). Prema istraživanju o vrednotama, ispitanici su naveli vrednote za uspješan brak: povjerenje, poštovanje, uvažavanje, razumijevanje, međusobna tolerancija supružnika i djece, nemiješanje roditelja u brak, te zajednički interesi (Baloban i Črpić, 1999.). Ispitanici naglašavaju da je važno da im djeca budu poštene osobe, da idu u Crkvu i da imaju dobar temelj („*Da budu poštene ljudi, da im dadem dobar temelj (1)*“; „*Da idu na pravi put, da idu Božjim putem, da idu u Crkvu, da idu na vjeronauk (6)*“; „*Izvesti na pravi put (8)*“; „*Voditi ih u pravom*

smjeru“ (9)). Istraživanje koje su proveli Janković i suradnici (2004.) o vrednotama, među kojima je i poštenje, kažu da se ta vrednota znatno razlikuje s obzirom na veličinu mjesta tako da ispitanici na selu, malom i srednjem gradu više vrednuju poštenje nego oni iz velikog grada. Istraživanja potvrđuju važnost religije u prenošenju sustava vrijednosti s generacije na generaciju u svim aspektima, a posebno na području vrijednosti i čuvanja života (Janković, 2008.). Isti autor navodi da su rituali nešto što djetetova obitelj održava i ono uči da izvođenjem tih rituala potvrđuje svoju pripadnost obiteljskoj i konfesionalnoj skupini. U obiteljskom sustavu vrijednosti, bitno mjesto imaju djeca što pokazuje postotak od 93,8% ispitanika, a tako potvrđuje i socio-religijsko istraživanje, gdje 91,1% ispitanika u Hrvatskoj drži važnim imati djecu u braku (Tomašević i Jurun, 2005.).

6.2. Razlozi odluke o većem broju djece

S ciljem dobivanja uvida u razloge odluke o većem broju djece, sudionicima je postavljeno pitanje: „Kako to da ste se odlučili za veći broj djece?“ Analizom odgovora na postavljena pitanja, dobiveno je šest kategorija.

Tablica 2.

Izjave sudionika o razlozima odluke o većem broju djece

Izjave sudionika i razlozima odluke o većem broju djece	II. RAZINA	III. RAZINA
Volim djecu, uvijek sam gledala da ću imati jedno (1)... Volim djecu (2)... Volim djecu i veću obitelj jer djeca su najveće bogatstvo (3)... To je došlo slučajno, volim djecu (5)... Voljela sam djecu (8)... Inače volim biti s djecom (9)...	- ljubav prema djeci	- ljubav
Tako su donijele okolnosti (2)... Tako se dogodilo (4)... To je došlo slučajno (5)... Najmlađi sin se rodio neplanirano (6)... Jednostavno tako se desilo (7)... Treće je došlo samo po sebi (9)... Eto tako se desilo (10)...	- neplanirano rođenje	-slučajnost
Volim veću obitelj (3)... Žao mi je što nisam imala još (5)... Žao mi je što poslije najmlađe kćeri nisam rodila još da se ima s kim igrati (7)... Ja sam uvijek mislila imati troje ili četvero djece i muž je isto tako želio (8)... Želim da ostane netko iza mene (3)... Muž je iz obitelji gdje je bilo više djece (9)... Ja sam bila sama pa nisam htjela da moja djeca budu sama (1)...	- želja za većom obitelji -želja za potomstvom	-aspiracije -planiranje obitelji
Činilo mi se da su obitelji sretnije gdje ima više djece (8)...	- odrastanje u obitelji s više djece -Odrastanje u obitelji bez braće/sestara - radost zajedništva	-iskustvo obitelji djetinjstva - sreća

6.2.1. Ljubav

Blizak, topao i inspirativan odnos može se dogoditi među ljudima koji su u različitim vrstama relacija: obiteljskim, prijateljskim, susjedskim, partnerskim, bračnim (Pernar, 2010.). Ljubav je osnova za dobrobit braka pojedinca, a ujedno i cijeloga ljudskog roda (Wojtyła, 1981.). Osnovni razlog za veći broj djece, sudionici navode ljubav prema djeci („*Volim djecu*“, (1); „*Volim djecu*“ (2); „*volim djecu*“ (5); „*Voljela sam djecu*“ (8)). Jedni su rekli da su djeca za njih najveće bogatstvo („*Volim djecu i veću obitelj jer djeca su najveće bogatstvo*“ (3)). U dobrom braku nailazimo na predanost, ljubav, odanost, međuovisnost, uzajamnost i brižnost (Štalekar, 2010.). Ljubav mora biti pedagoška inspiracija, ideja vodilja i glavna odgojna vrijednost, dok je odgoj duboko utemeljen u ljubavi, iz ljubavi se rađa, i samo se iz toga duha može i roditi (Vukasović, 1994.).

6.2.2. Slučajnost

Većina roditelja koji su sudjelovali u istraživanju je navela kako nisu imali namjeru imati više djece nego da se to dogodilo samo od sebe i neplanirano („*Tako su donijele okolnosti*“ (2); „*Tako se dogodilo*“ (4); „*To je došlo slučajno*“ (5); „*Najmlađi sin se rodio neplanirano*“ (6); „*Jednostavno tako se desilo*“ (7); „*Treće je došlo samo po sebi*“ (9); „*Eto tako se desilo*“ (10)). Sudionice najvjerojatnije nisu koristile nikakva sredstva zaštite, a i po svemu sudeći, nisu se bojale trudnoće.

6.2.3. Aspiracije

Pojmovi ambicija i aspiracija često su izjednačeni, a znaju se izjednačavati i u ciljevima i vrijednostima (Ilišin i Potočnik, 2008.). Oko 71% ispitanika smatra kako čovjek treba djecu za ostvarenje životnog smisla, dok postotak željenog broja djece kreće se oko 41,6% za dvoje djece, oko 36,8% za troje i oko 11,6% za četvero djece (Matulić, 2002.). Prema mišljenju sudionika, vidljivo je kako su njihove aspiracije za više djece jasno izražene („*Volim veću obitelj*“ (3)), dok je nekima žao što nisu imali još djece („*Žao mi je što nisam imala još*“ (5); „*Žao mi je što poslije najmlađe kćeri nisam rodila još da se ima s kim igrati*“ (7)), dok su u nekim obiteljima bili suglasni i suprug i supruga („*Ja sam uvijek mislila imati troje ili četvero djece i muž je isto tako želio*“ (8)). Oko 91% ispitanika smatra važnim imati djecu u braku (Baloban i Črpić, 1999.).

6.2.4. Planiranje obitelji

Planiranje obitelji može se poistovjetiti s planiranjem potomstva, te čovjek ima pravo odlučivati o svojem potomstvu (Hrabar, 1998.). „Potomci omogućuju nastavak života

obitelji, roda, plemena, naroda i čovječanstva“ (Vukasović, 1994.:80). Svrha planiranja obitelji jest željeni broj djece, liječenje smanjene plodnosti i sprječavanje neželjenog začeća (De Micheli, 2008.). Svatko od sudionika istraživanja ima svoj stav o planiranju obitelji („*Želim da ostane netko iza mene*“ (3)). Obitelj je bitni čimbenik reprodukcije društva (Lončarić-Horvat, 1994.). Potomstvo omogućuje biološko održanje ljudske zajednice te ljudi shvaćaju njegovo značenje tako što se raduju djeci, s roditeljskom ljubavlju prihvaćaju svako dijete, brinu o njemu, podižu ga i odgajaju (Vukasović, 2009.). Iz istraživanja koje je provedeno 2005. godine, većina ispitanika ima loše znanje o metodama prirodnog planiranja obitelji, tako da se od oko 51% opredijelilo za prirodno planiranje obitelji (De Micheli Vitturi, 2008.). Prema istom istraživanju, oko 44% ispitanika je samouko u prirodnom planiranju obitelji, od roditelja ih je saznalo 25%, a u Crkvi ili u školi oko 5%. Na temelju istraživanja koje je provedeno na 386, 000 nizozemskih vojnika, pokazalo je da kvocijent inteligencije opada kako se povećava broj braće i sestara (Belmont i Marola, 1973, prema Sindik, 2009.).

6.2.5. Iskustvo obitelji djetinjstva

Poruka o važnosti obitelji i njezinom vodećem položaju u sustavu vrijednosti društva, prenosi se s generacije na generaciju (Wagner-Jakab, 2008.). Ljudi imaju manji broj djece nego što smatraju poželjnim (Baloban i Črpić, 1999.). U istraživanju nailazimo na sudionike koji nisu imali braće ni sestara, pa stoga nisu željeli da njihova djeca ne budu sama („*Ja sam bila sama pa nisam htjela da moja djeca budu sama*“ (1)), dok je nekima suprug bio iz obitelji s više djece („*Muž je iz obitelji gdje je bilo više djece*“ (9)). Veće obitelji potiču suradnju među braćom i sestrama (Sindik, 2009.). Moderne teorije obitelji naglašavaju kako svi članovi međusobno utječu na klimu u obitelji koja povratno djeluje na svakog člana obitelji (Igrić, Cvitković i Wagner-Jakab, 2009.).

6.2.6. Sreća

Obitelj, bez obzira koliko u njoj ima djece, može predstavljati poticajnu okolinu, pružiti potporu i biti utočište (Wagner-Jakab, 2008.). Hrvati smatraju da je za uspješan brak potrebno; povjerenje, poštovanje, uvažavanje, razumijevanje, tolerancija, djeca, nemiješanje roditelja u brak, zajednički interesi i spremnost na razgovor o problemima (Tomašević i Jurun, 2005.). Podaci iz istraživanja pokazuju da je, nekim roditeljima, razlog za veći broj djece, bila pozitivna klima koja je vladala u obiteljima s više djece („*Činilo mi se da su obitelji sretnije gdje ima više djece*“ (8)). Za sretan brak, bitno je nemiješanje roditelja u brak, što potvrđuje da 91,1% ispitanika smatra da je brak stvar supružnika, čije se odluke i

ponašanje moraju uvažiti (Baloban i Črpić, 1999.). Čovjekova radost i sreća, najviše su vezane za obiteljski život (Vukasović, 2009.).

6.3. Odnos okoline

Kako bi došli do uvida u odnose okoline prema obiteljima s više djece postavljeno je pitanje: „Prema Vašem mišljenju, kakav je položaj obitelji s više djece u društvu?“. Odgovore na ovo pitanje svrstali smo u četiri kategorije.

Tablica 3.

Izjave sudionika o odnosima okoline

Izjave sudionika o odnosima okoline	II. RAZINA	III. RAZINA
Samo rađa i živi od socijale (1)... Postoje predrasude od strane onih koji su na višoj nozi ali prikrivaju (2)... Znale su mi žene reći što će ti tolika djeca (3)... Smatraju ih sirotinjom, da nisu normalni što imaju toliko djece u današnje doba (5)... Kažu imaju troje i više djece radi novca (6)... Kažu mogla je biti bez djece, što će im toliko djece to nije u modi (7)... Ako je materijalna situacija lošija više je zlobnih komentara (8)...	-predrasude -vršenje pritiska -nerazumijevanje -omalovažavanje	-predrasude
Rekli su mi da imam socijalu i da ne trebam raditi (9)...	-poticanje na ostanak u teškoj situaciji	-isključivanje iz svijeta rada
Ismijavanje, kažu da smo jadni (1)... Djeci koja su loše obučena znaju se ismijavati (2)... Ako nešto nije u modi onda ih se zna ismijavati zbog toga (3)... U kćerkinom razredu ima curica koja je iz obitelji s 7 djece pa joj se znaju jako smijati, provociraju je i ismijavaju (7)... Postoji podrugivanje u školi (9)...	-ismijavanje -provociranje	- psihičko nasilje u školi
Ismijavanje, ogovaranje i izbjegavanje (1)... Većinom društvo osuđuje i vrši pritisak, jedna žena je znala svoju djecu nazivati pogrđnim imenima (3)... Osuđuju nas (6)... Ako je materijalna situacija lošija više je zlobnih komentara (8)..	-osuđivanje -neodobranje -zlobni komentari -izbjegavanje	- diskriminacija od strane okoline

6.3.1. Predrasude

Svim predrasudama zajednička je neopravdanost negativnih stavova prema ljudima zbog njihove pripadnosti nekoj skupini, te je jedan od oblika izražavanja predrasuda, odbijanje kontakta s pripadnicima različitih skupina (Maričić, Kamenov i Horvat, 2010.). Sudionici istraživanja doživjeli su razna negodovanja od strane ljudi koji ih okružuju tako što su ih optuživali da žive od socijalne pomoći („Samo rađa i živi od socijale“ (1)); dok su prema nekima vršili pritisak tražeći odgovor o većem broju djece („Znale su mi žene reći što će ti

*tolika djeca“ (3)). Navedeno je kako postoje predrasude od onih koji imaju bolju materijalnu situaciju ali to nastoje prekriti te da je onima, koji imaju težu materijalnu situaciju, puno teže („ Postoje predrasude od strane onih koji su na višoj nozi ali prikrivaju“ (2); „Ako je materijalna situacija lošija više je zlobnih komentara“ (8)). Dobiveni podaci ukazuju da su roditelji osuđivani da imaju djecu zbog novca, okolina ih smatra sirotinjom, osuđuje ih da nisu normalni te im kažu da imati toliku djecu, nije u modi („Smatraju ih sirotinjom, da nisu normalni što imaju toliko djece u današnje doba“(5); „Kažu imaju troje i više djece radi novca“ (6); *Kažu mogla je biti bez djece, što će im toliko djece to nije u modi“(7)).**

6.3.2. Isključivanje iz svijeta rada

Žene se suočavaju s raznim preprekama ulaska i napredovanja na tržištu rada, pa tako izlasci žena iz zaposlenosti potaknuti imanjem djece , umanjuju radno iskustvo, otežavaju povratak u zaposlenost, a u slučaju većeg broja djece atrofija ljudskog kapitala bit će izraženija (Gelo, i sur., 2010.). S obzirom na žene, sudionice istraživanja, bio je slučaj gdje je osoba htjela raditi, na što su joj, prilikom traženja posla odgovorili, da ne treba tražiti posao kad ima socijalnu pomoć („ *Rekli su mi da imam socijalu i da ne trebam raditi“ (9)*). Još uvijek postoji rodna nejednakost u hrvatskom društvu, te tako dolazi do kršenja zakonskih propisa, posebno prilikom zapošljavanja žena i javljanja na oglase za posao (Galić i Nikodem, 2009.).

6.3.3. Psihičko nasilje u školi

Emocionalno nasilje uključuje namjerno isključivanje djeteta koje je izloženo nasilnom ponašanju iz zajedničkih aktivnosti razreda ili dječje grupe, ignoriranje, kulturno nasilje koje obuhvaća vrijeđanje na nacionalnoj, religijskoj i rasnoj osnovi, te ekonomsko, koje uključuje krađu iznuđivanje novaca (Sesar, 2011.). Djeca koja su iskusila odbacivanje, mogu imati velike posljedice, pošto tek formiraju sliku o sebi (Maričić i sur., 2010.). Prema mišljenju roditelja, njihova djeca, dok su u školi, od strane učenika, doživljavaju ismijavanje i podrugivanje zbog odijevanja i zbog velikog broja djece u obitelji („ *Ismijavanje, kažu da smo jadni“ (1)*; „ *Djeci koja su loše obučena znaju se ismijavati“ (2)*; „*Ako nešto nije u modi onda ih se zna ismijavati zbog toga“ (3)*; „ *U kćerkinom razredu ima curica koja je iz obitelji s 7 djece pa joj se znaju jako smijati, provociraju je i ismijavaju“ (7)*; „ *Postoji podrugivanje u školi“ (9)*). Istraživanja pokazuju kako su među djecom, posebno mladima, učestalija vrijeđanja, nazivanje pogrđnim imenima, ismijavanje, verbalne prijetnje i ogovaranje (Rajhvajn-Bulat i Ajduković, 2012.). Verbalna agresija odnosi se na prijetnje, zastrašivanje, vikanje, nazivanje pogrđnim imenima, podrugivanje, zadirkivanje i ismijavanje (Žic-Ralić i

Cvitković, 2011.). Prema mišljenju mnogih stručnjaka, posljedice psihičkog nasilja, najrazornije su za dijete i narušavaju njegovo samopoštovanje, sliku o sebi i socijalnu kompetentnost (Ajduković i Pećnik, 1994.).

6.3.4. Diskriminacija od strane okoline

Diskriminacija znači onemogućavanje, obespravljenost po osnovi razlikovanja (Matija, 2011.). Nasilje je svuda oko nas, najsnažnije je u odnosima, usprkos naporima da ga se vidi psihološkim kategorijama, svedeno je na pojedinačne, izolirane i osobne poteškoće, a pokazuje se na licu, riječima, stavovima, nijemosti ili neprestanom govoru koji se prenosi na druge (Vučković, 2002.). Istraživanje potvrđuje da društvo osuđuje obitelji s više djece, da zbog teške materijalne situacije postoje negativni komentari („*Većinom društvo osuđuje i vrši pritisak, jedna žena je znala svoju djecu nazivati pogrdnim imenima*“ (3); „*Osuđuju nas*“ (6); „*Ako je materijalna situacija lošija više je zlobnih komentara*“ (8)). Prema mišljenju Vijeća Europe (1998), osobe koje su isključene iz društva i žive u siromaštvu, osjećaju da se njihovo dostojanstvo ne poštuje, te se zbog toga mogu osjećati beskorisno i da nemaju svoje mjesto u društvu (Daly, 2008.). Istraživanje koje je razmatralo podršku koju pružaju skupine za usluge podrške pozitivnom roditeljstvu, samopomoći u zajednici, Williams (2003.,2004., prema Daly, 2008.) navodi pravu vrstu pomoći koju su naveli roditelji: neosuđujuća i nestigmatizirajuća, koja promiče vrijednosti kao što su povjerenje, reciprocitet, neformalnost i međusobno poštovanje.

6.4. Poteškoće s kojima se susreću obitelji s više djece

Kako bismo stekli uvid u poteškoće s kojima se obitelji s više djece susreću, postavljeno je pitanje: „S kojim se poteškoćama obitelji s više djece susreću?“. Odgovori o poteškoćama svrstani su u četiri kategorije.

Tablica 4.

Izjave sudionika o poteškoćama s kojima se susreću

Izjave sudionika o poteškoćama s kojima se susreću	II. RAZINA	III. RAZINA
...financiranje (1)... Financijske- plaćanje režija, odjeća za djecu, hrana (2)... Financijske poteškoće – struja, telefon, voda (3)... Financiranje-plaćanje struje, režija (7)... Ekonomska i materijalna situacija je teška (8)... Najviše poteškoće su financijske (10)...	-podmirivanje troškova života/režija	- financijske i materijalne poteškoće
Novčane poteškoće, odijevanje, školski pribor a male su plaće (5)... Novčani problemi- više djece i više potrošnje-za odjeću, obuću i knjige (6)...	-podmirivanje potreba djece	

<p>Nerazumijevanje okoline (1)... Nerazumijevanje djece- ne razumiju da im želim dobro (3)... Nema razumijevanja (8)... Ovaj sin što je u srednjoj školi ne može razumjeti one koji su u osnovnoj školi (9)...</p> <p>Poslušnost djece- teško mi je kada mi kaže da nešto neće napraviti, najmlađi je najrazmaženiji, teško sluša (4)... Nekad se dogodi da djeca ne poslušaju, moraš biti uporan (7)... Moraš im sto puta reći (8)... Kad djetetu dam savjet ono čini kontra (10)...</p> <p>Školski pribor a plaće su male, popustljiviji su u školi (5)... Više djece i više potrošnje- za knjige (6)... Škola traži svoje, za izlete i druge aktivnosti i kad su aktivnosti u školi treba doći na roditeljske sastanke a daleko je i nemam prijevoz (8)... Razlika je u starosti djece,u školi i u životu (9)... Djeca traže novac za školu, plaćanje putne karte, mora za srednju školu kupiti i hrane (10)...</p>	<p>- nerazumijevanje okoline i djece</p> <p>-neposlušnost djece</p> <p>-školski pribor -izleti -knjige -školske aktivnosti</p>	<p>-nerazumijevanje</p> <p>-neposlušnost dje</p> <p>-Novac za školovanje</p>
--	---	--

6.4.1. Financijske i materijalne poteškoće

Ekonomski stres smanjuje kvalitetu roditeljstva, roditeljsku tjelesnu i emocionalnu dostupnost i sudjelovanje u djetetovim problemima (Blažeka-Kokorić i sur., 2010.). Iste autorice navode da veći broj djece ne mora značiti nisku kvalitetu roditeljstva, ali veći broj djece povezan je s nižim materijalnim statusom obitelji. Istraživanja pokazuju da doživljaj ekonomskog pritiska, a ne niski prihodi, nepovoljno utječu na roditelje i da se financijske poteškoće mogu objasniti nižim приходima i slabijom naobrazbom (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2006.). Materijalni uvjeti i riješeno stambeno pitanje u Hrvatskom istraživanju vrednota, nalaze se na 8. i 10. mjestu, dok u Europskom istraživanju, se nalaze na 7. i 9. mjestu (Baloban i Črpić, 1999.). Prema istraživanju u kojem je sudjelovalo 564 ispitanika, koji su studenti završnih godina studija, u Zagrebu, ekonomski stres smanjuje kvalitetu roditeljstva, roditeljsku tjelesnu i emocionalnu dostupnost i sudjelovanje u djetetovim problemima (Blažeka-Kokorić i sur., 2010.). Majke koje su sudjelovale u istraživanju, najviše su navodile financijske i materijalne poteškoće koje obuhvaćaju plaćanje režija, nabava odjevnih i školskih potrepština za djecu („*financiranje*“ (1); „*Financijske- plaćanje režija, odjeća za djecu, hrana*“ (2); „*Financijske poteškoće – struja, telefon, voda*“ (3); „*Novčane poteškoće, odijevanje, školski pribor a male su plaće*“ (5); „*Novčani problemi- više djece i više potrošnje-za odjeću, obuču i knjige*“ (6); „*Financiranje-plaćanje struje, režija*“ (7); „*Ekonomska i materijalna situacija je teška*“ (8); *Najviše poteškoće su financijske*“ (10)). Prema istraživanjima proračuna kućanstava koja je

proveo Ruski statistički odbor 1996. godine (prema Daly, 2008.), posebno ugrožena bila su kućanstva s četvero i više djece, i to 96%. Nadalje, isto istraživanje pokazuje tendenciju nadprosječne izloženosti riziku od siromaštva kod obitelji s troje i više ovisne djece, od oko 25%.

6.4.2. Nerazumijevanje

Adolescenti misle kako ih roditelji ne razumiju, a roditelji misle da je sve što im govore uzaludno (Graovac, 2010.). Dobiveni istraživački podaci govore općenito i o nerazumijevanju okoline („*Nema razumijevanja*“ (8); „*Nerazumijevanje okoline*“ (1)), nerazumijevanju djece, a posebno one djece kod kojih postoji veća razlika u godinama („*Nerazumijevanje djece- ne razumiju da im želim dobro*“ (3); „*Ovaj sin što je u srednjoj školi ne može razumjeti one koji su u osnovnoj školi*“ (9)).

6.4.3. Neposlušnost djece

Strana istraživanja potvrđuju da podrška od strane roditelja i škole, realna očekivanja štite dijete od negativnih školskih iskustava (Cvitković i Wagner-Jakab, 2009.). U velikim obiteljima, mlađa djeca manje su radikalna nego djeca u manjim obiteljima (Sindik, 2009.). Sudionice istraživanja kao poteškoću navode neposlušnost djece za koje kažu da im se mora neke stvari reći više puta, da čine suprotno od onoga što im govore i da najmlađe dijete najteže sluša („*Poslušnost djece- teško mi je kada mi kaže da nešto neće napraviti, najmlađi je najrazmaženiji, teško sluša*“ (4); „*Nekad se dogodi da djeca ne poslušaju, moraš biti uporan*“ (7); „*Moraš im sto puta reći*“ (8); „*Kad djetetu dam savjet ono čini kontra*“ (10)).

6.4.4. Novac za školovanje

Različita istraživanja pokazuju kako učenici napuštaju školu iz raznih razloga, od kojih se neki u pojedinom trenutku čine opravdanima, kao što je nedostatak financijskih sredstava za nastavak školovanja (Ferić i sur., 2010.). Isti autori navode da roditelji srednjoškolaca, kao razlog odustajanja od nastavka školovanja, vide socijalne i financijske probleme, oko 30,3%. Kod sudionika istraživanja nije bilo slučajeva da su djeca napustila školu, ali postoje problemi s financiranjem školske djece zbog niskih plaća („*Školski pribor a plaće su male, popustljiviji su u školi*“ (5); „*Više djece i više potrošnje- za knjige*“ (6); „*Škola traži svoje, za izlete i druge aktivnosti i kad su aktivnosti u školi treba doći na roditeljske sastanke a daleko je i nemam prijevoz*“ (8); „*Djeca traže novac za školu, plaćanje putne karte, mora za srednju školu kupiti i hrane*“ (10)). Ruralna područja su opterećena većim brojem problema kao npr.

izbor škola je nedostatan, prometna povezanost nije primjerena potrebama mladih (Ilišin i sur., 2003.).

7. Zaključak

Roditelji s više djece doživljavaju roditeljstvo kao interakciju, tj. razgovor među članovima obitelji, a posebno s djecom, razgovor o problemima, zatim rješavanje problema, odgoj djece, koji predstavlja bitnu komponentu roditeljstva. Roditelji navode kako su dužni odgajati svoju djecu. Također je važno obrazovati djecu i poticati ih na učenje. Biti roditelj znači veliku odgovornost, biti senzibilan, osjetljiv na djetetove potrebe, prepoznati kada je djetetu teško te biti uz njega. Za dobro roditeljstvo, bitno je i prenošenje dobrih vrlina, koje su sami roditelji stekli u mladosti i koje žele prenijeti na svoju djecu. Postoje vrednote koje roditelji žele da njihova djeca usvoje, a među kojima su poštenje, vjera u Boga i odgovornost za svoje postupke.

Razlozi odluke o većem broju djece proizlaze iz ljubavi prema djeci, neplaniranost rađanja djeteta. Neki roditelji vole veće obitelji pa su se zbog toga odlučili na veći broj djece, a neki žale što nisu imali još djece. Pojedini roditelji su na samom početku braka, razmišljali o većem broju djece, jer žele da netko ostane iza njih. Dogodilo se da neki potječu iz obitelji s više djece, pa zbog toga žele imati više djece, dok su neki odrastali bez braće i sestra te zbog takvog iskustva žele imati veći broj djece. Za pojedine ispitanike obitelji s više djece značile su sreću, sretan život.

Neki ispitanici su izjavili kako se okolina prema njima odnosila s predrasudama, doživjeli su isključivanje iz svijeta rada, dok su neki roditelji izjavili kako se ne susreću s predrasudama i da se sa svima dobro slažu. Neki su rekli kako im djeca, u školi, doživljavaju ismijavanja i podrugivanja dok su drugi izjavili da je djeci dobro u školi i razredu iz razloga što u njihovom razredu ima još učenika koji su iz obitelji s više djece. Okolina je neke ispitanike odbacivala i osuđivala, dok su drugi ispitanici rekli kako nisu doživjeli odbacivanje i osuđivanje iz razloga što žive u naselju s obiteljima koje imaju više djece, tako da jedni druge razumiju.

Ispitanici se susreću s različitim poteškoćama, kao što su: financijske i materijalne, koje su najvažnije, nerazumijevanje okoline, škole i djece, neposlušnost djece, manjak novaca za školovanje.

Kako bi se unaprijedio položaj obitelji s više djece u društvu potrebno je osigurati zaposlenje oca, majke i djeteta nakon završenog obrazovanja, osigurati besplatan prijevoz osnovnoškolske i srednjoškolske djece, podrška Države na način da osigura besplatne knjige i školski pribor ili da smanji cijene. Škola bi mogla pružiti podršku na način da organizira radionice za roditelje, da školska djeca ne plaćaju hranu u školi ili da se bar smanji cijena, da djeca nose manje knjiga u školu. Važno je i primjereno stanovanje obitelji s više djece koje podrazumijeva da svako dijete ima svoju sobu, prilagođen namještaj za učenje i odmor. Za ispitanike bitan čimbenik kako bi se poboljšao položaj obitelji s više djece jest, druženje s djecom, odvojiti vrijeme samo za djecu. Roditelji su predložili da bi bilo dobro kada bi obitelji s više djece sudjelovale u televizijskim i radio emisijama u kojima bi govorile o svojim lijepim i lošim doživljajima. Roditelji smatraju da bi emisije pomogle da se smanje predrasude prema obiteljima s više djece i da ih se bolje razumije.

Glavne potrebe obitelji s više djece jesu osiguranje financijske i materijalne situacije, primjereno stanovanje, razumijevanje i pomoć nastavnika i profesora tijekom obrazovanja djece, podrška okoline. Kako bi se spriječili rizici koji postoje kod obitelji s više djece, potrebno je da nastavnici u školi dadnu svoj doprinos, tako što nastoje razumjeti obitelji s više djece i izlaziti im u susret. Važnu ulogu u prevenciji rizika obitelji s više djece, mogu imati sve veće ustanove u općini, koje bi na različite načine pružale podršku obiteljima s više djece.

Socijalni radnici bi mogli održati radionice za roditelje s više djece na kojima bi mogli podijeliti svoje probleme i pokušati ih zajedno riješiti. Socijalni radnici bi mogli održati predavanje u školi o međusobnom prihvaćanju i uvažavanju bez obzira da li dolaze iz veće ili manje obitelji. Također mogu organizirati susrete roditelja s više djece i ravnatelja škole, općinskog načelnika i predstavnika drugih udruženja, kako bi razgovarali o rješavanju nastalih problema.

8. Literatura

1. Ajduković, M. i Pećnik, N. (1994). Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji. *Revija za socijalnu politiku*, 1 (3), 269-276.
2. Baloban, J. i Črpić, G. (1998). Relevantne vrednote za uspješan brak i željeni broj djece u Hrvatskoj. *Bogoslovska smotra*, 68 (4), 619-640.
3. Blažeka-Kokorić, S., Berc, G. i Laklija, M. (2010). Doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u kontekstu različitih socio-ekonomskih uvjeta odrastanja u primarnoj obitelji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 46 (2), 1-18.
4. Crnković-Pozaić, S. (1999). Socijalno-ekonomska obilježja obitelji s djecom do 15 godina u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 6 (1), 35-44.
5. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (1995). Utjecaj bračnog emocionalnog sklada roditelja na školski uspjeh i ponašanje djece. *Društvena istraživanja*, 4 (4-5), 627-639.
6. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2002). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (1), 45-68.
7. Daly, M. (2008). *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
8. De Micheli Vitturi, D. Bračni dijalog u prirodnom planiranju obitelji. *Obnovljeni život*, 63 (4), 483-509.
9. Deković, M. & Raboteg-Šarić, Z. (1997.). Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja*, 4-5 (30-31), 427-445.
10. Dobrotić, I., Hromatko, A., Japec, L., Matković, T. & Šućur, Z. (2007.). *Kvaliteta života u Hrvatskoj: regionalne nejednakosti*. Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj u Hrvatskoj.
11. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži (2003). *Nacionalna obiteljska politika Republike Hrvatske*.
12. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2011). *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2011*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2011/SLJH2011.pdf.
13. Ferić-Šlehan, M. (2008). Rizični i zaštitni čimbenici u obiteljskom okruženju: razlike u procjeni mladih i njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (1), 15-26.
14. Ferić, I., Milas, G. & Rihtar, S. (2010). Razlozi i odrednice ranoga napuštanja školovanja. *Društvena istraživanja*, 45 (108-109), 621-642.
15. Fišer, S., Marković, N., Ogresta, J. & Radat, K. (2007). „Za“ i „O“ jednoroditeljskim obiteljima. Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET.
16. Galić, B. i Nikodem, K. (2009). Percepcija rodni jednakosti i šansi pri zapošljavanju u hrvatskom društvu. Pogled nezaposlenih žena. *Revija za socijalnu politiku*, 16 (3), 253-270.
17. Gelo, J., Smolić, Š. & Strmota, M. (2010). Sociodemografske odrednice zaposlenosti žena u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 20(1), 69-88.
18. Graovac, M. (2010). Adolescent u obitelji. *Medicina fluminensis*, 46 (3), 261-266.
19. Hrabar, D. (1994). Prava djece u obitelji. *Revija za socijalnu politiku*, 1 (3), 263-267.
20. Igrić, Lj., Cvitković, D. i Wagner-Jakab, A. (2009). Djeca s teškoćama učenja u interaktivnom sustavu obitelj-škola-vršnjaci. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45 (1), 31-38.
21. Ilišin, V., Mendeš, I. & Potočnik, D. (2003). Politike prema mladima u obrazovanju i zapošljavanju. *Politička misao*, 40 (3), 58-89.
22. Ilišin, V. i Potočnik, D. (2008). Profesionalne i životne aspiracije studenata Zagrebačkog sveučilišta. *Sociologija i prostor*, 46 (3/4), 285-309.

23. Janković, J., Berc, G. & Blažeka, S. (2004). Neke opće i obiteljske vrednote u selu i u gradu. *Sociologija i prostor*, 42 (1/2), 91-111.
24. Janković, J. (2008). *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera.
25. Kregar, J. (1994). Promjene u strukturi obiteljskih zajednica. *Revija za socijalnu politiku*, 1 (3), 211-224.
26. Lacković-Grgin, K. (2010). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja*, 4 (114), 1063-1083.
27. Lončarić-Horvat, O. (1994). Obitelj u fiskalnom sustavu. *Revija za socijalnu politiku*, 1 (3), 245-254.
28. Maričić, J., Šakić, V. i Franc, R. (2009). Roditeljsko zadovoljstvo školom i stav prema školstvu: uloga roditeljskih ulaganja i očekivanih posljedica promjena. *Društvena istraživanja*, 18 (4-5), 102-103.
29. Maričić, J., Kamenov, Ž. i Horvat, K. (2010). Predrasude u dječjoj dobi: provjera dviju skala socijalne distance. *Društvena istraživanja*, 1 (115), 137-158.
30. Mataušić, J.M. (2005.). Obitelj u globalnom selu. *Diacovensia*, 16 (2), 239-262.
31. Matulić, T. (2002). Obiteljske vrijednosti i neki aspekti socijalne zaštite obitelji. *Revija za socijalnu politiku*, 9 (2), 139-160.
32. Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka škola za socijalno delo.
33. Obradović, J. i Čudina – Obradović, M. (2000). Broj djece u obitelji i spol bračnog partnera kao prediktori bračne kvalitete. *Društvena istraživanja*, 4-5 (54-55), 709-730.
34. Oršulić, M. (2008). *Okučani-Taszar- deseti jubilarni spomen maraton*. Okučani: Općina Okučani/Taszar.
35. Pećnik, N. (2013). *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
36. Pernar, M. (2010). Ljubav i intimnost. *Medicina fluminensis*, 46 (3), 234-241.
37. Plasaj, D. (1991). Obitelj-odgoj djece. *Obnovljeni život*, 46 (1), 124-140.
38. Puljiz, V. i Zrinščak, S. (2002.). Hrvatska obiteljska politika u Europskom kontekstu. *Revija za socijalnu politiku*, 9 (2), 117-137.
39. Raboteg-Šarić, Z. i Pećnik, N. (2006). Bračni status, financijske poteškoće i socijalna podrška kao odrednice roditeljske depresivnosti i odgojnih postupaka. *Društvena istraživanja*, 6 (86), 961-985.
40. Rajhvajn – Bulat, L. i Ajduković, M. (2012). Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkog nasilja među mladima. *Psihologijske teme*, 21 (1), 167-194.
41. Sesar, K. (2011). Obilježja vršnjačkog nasilja. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (39), 497-526.
42. Sindik, J. (2009). Procjena spremnosti za školu i red rođenja. *Magistra ladertina*, 4 (4), 8-29.
43. Sunko, E. (2008). Utjecaj provedbe programa za roditelje na njihove stavove o odgoju. *Odgojne znanosti*, 10 (2), 383-401.
44. Štalekar, V. (2010). Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti. *Medicina fluminensis*, 46 (3), 242-246.
45. Tomašević, L. i Jurun, E. (2005). Suvremena obitelj i vrednote u Splitsko-dalmatinskoj županiji. *Crkva u svijetu*, 40 (1), 99-115.
46. Trstenjak, T. (2006). Masovni mediji – poticaj ili smetnja obiteljskom dijalogu. *Obnovljeni život*, 61 (4), 479-488.
47. Valjan – Vukić, V. (2009). Obitelj i škola – temeljni čimbenici socijalizacije. *Magistra ladertina*, 4 (4), 172-178.
48. Vučković, A. (2002). Nasilje. *Crkva u svijetu*, 37 (4), 383-386.
49. Vukasović, A. (1994). Crkva kao odgojni čimbenik. *Obnovljeni život*, 49 (2), 207-213.

50. Wagner – Jakab, A. (2008). Obitelj – sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (2), 119-128.
51. Wojtyła, K. (1981). Ženidba i ljubav. *Obnovljeni život*, 36 (5), 417-421.
52. Žic – Ralić, A. i Cvitković, D. (2011). Razlike u procjenama adaptivnoga ponašanja djece s teškoćama u školskom okruženju. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47 (1), 109-127.
53. Živić, D. (2003). Demografski okvir i razvoj obiteljske strukture stanovništva Hrvatske 1971.-2001. *Revija za sociologiju*, 34 (1-2), 57-73.

Experience and the experience of parenthood from the perspective of parents with multiple children

Summary: *The paper presents a qualitative study that aimed to, to get insight into the experience and the experience of parenthood from the perspective of parents with multiple children in the Brod-Posavina county, municipality Okučani. The study included ten patients 29 years to 48 years, who have four or more children. Data were collected using semi-structured interviews and the respondents came snowball method. Data were analyzed by the procedure of qualitative analysis. The analysis of results has led to insights into the experience and the experience of parenting parents with multiple children. The results showed that the reasons for the decision rather large land the number of children, with the difficulties encountered, how the environment relates to them and how the position of parents with multiple children in a society can be improved. Respondents are faced with the most substantive and financial hardship, unemployment and prejudice of the environment. Parents believe that the state needs to do some measures to families with more children helped, also state that the school could organize a variety of workshops for parents in which the parents exchanged their experiences and helped each other. Parents think that would help radio and television programs in which participating families with more children, that society would get to know specifics of parents with several children and had more understanding towards them.*

Key words: Family, families with more children, parenting, parenting experience.